

УДК: 336.6

О. О. Літовкіна

кандидат економічних наук, старший викладач,
Київський національний лінгвістичний університет, Київ

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ТРИВАЛІСТЬ ОПЕРАЦІЙНОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В статті проведено теоретичний аналіз факторів, що впливають на тривалість операційного циклу підприємства. Представлено теоретичні підходи до визначення поняття «операційний цикл». Розглянуто групу факторів, що впливають на заборгованість підприємства та операційний цикл підприємства. На основі проведеного аналізу встановлено основні (прямі) фактори впливу на операційний цикл підприємства.

В результаті дослідження було встановлено, що політика управління операційним циклом в системі управління оборотними активами значно впливає на прискорення оборотних активів і відіграє важливу роль в питаннях стабільного функціонування фінансової системи підприємства.

Ключові слова: операційний цикл; оборотні засоби; оборотний капітал; ефективність; підприємство; фінансові ресурси.

Litovkina O. THEORETICAL ANALYSIS OF FACTORS, THAT EFFECT ON THE DURATION OF THE OPERATING CYCLE OF THE ENTERPRISE

In the article it is presented the theoretical analysis of the factors affecting the duration of the operating cycle of the enterprise. It was submitted the theoretical approaches to the definition of "operating cycle". It was considered the group of factors that influence on the debt of company and the operating cycle of the company. Based on the analysis the main (direct) factors of influencing on the operating cycle of the company were installed. As a result of the study it was determined that policy of the management of operational cycle in the management of current assets significantly affect the acceleration of current assets and plays an important role in terms of a stable financial system of enterprise.

Keywords: operating cycle; current assets; floating assets; efficiency; enterprise; financial resources.

На сучасному етапі економіка України переживає спад виробництва, скорочення платоспроможного попиту, обмеження в отриманні позикових коштів та інші негативні наслідки економічної кризи та військово-політичної нестабільності. В умовах ринкової економіки всі промислові формування зацікавлені в ритмічному і стабільному функціонуванні. Щоб досягти високих результатів, потрібна чітко вибудована, обґрунтована і ефективна система їх управління.

Важливою складовою частиною системи управління підприємствами є забезпечення оперативності виробничого та фінансового циклу. Вироблення досконалого механізму управління операційним циклом здійснюється через ефективне управління оборотним капіталом підприємства та дієве застосування його на практиці, що є вкрай актуальною проблемою.

Концептуальні основи сутності, виникнення та оптимізації операційного циклу підприємств розглянуті в науковій економічній літературі. Дослідженню проблематики грошових потоків присвятили свої роботи такі вчені: І. Бланк, О. Василик, В. Галасюк, Г. Крамаренко, В. Ковальов, Е. Негашев, Л. Павлова, Б. Промислов, О. Шеремет та інші. Питання вдосконалення економічних механізмів висвітлено в роботах І. Балабанова, О. Василика, Н. Внукової, С. Жданова, О. Кириленко, О. Ковальюка, М. Крупки, І. Михасюка, С. Панчишина, С. Реверчука та ін.

Разом з тим, концептуальні питання ефективного управління оборотним капіталом підприємства, вироблення досконалого механізму управління операційним циклом на прикладі реально діючих

підприємств та аналіз факторів, що впливають на тривалість операційного циклу підприємства освітлені не достатньою мірою.

Метою статті є теоретико-методологічний аналіз групи факторів, що впливають на тривалість операційного циклу підприємства.

В системі фінансового менеджменту управління оборотними активами підприємства пов'язане з особливостями формування його операційного циклу. Операційний цикл представляє собою період повного обороту всієї суми оборотних активів, в процесі якого відбувається зміна окремих їх видів. Він характеризує проміжок часу між придбанням виробничих запасів і отриманням грошових коштів від реалізації виробленої з них продукції. Він включає в себе [1, с. 40]:

- отримання сировини і матеріалів;
- зберігання їх на складі;
- процес виробництва;
- складування готової продукції;
- реалізація.

Розглянемо поняття операційного циклу підприємства.

На думку О. Марченко «Операційний цикл – це період часу від закупівлі сировини до оплати готової продукції (якщо організація працює на умовах передоплати, то моментом закінчення операційного циклу буде відвантаження, а не оплата готової продукції)» [2, с. 137]. В. Ковальов вважає, що операційний цикл підприємства представляє собою період повного обороту суми оборотних активів, у ході якого відбувається зміна окремих їх форм, тобто, період часу від моменту витрачання підприємством

грошових коштів на придбання матеріальних оборотних активів до надходження грошей від дебіторів за реалізовану їм продукцію [3, с. 240]. На думку Р. Фатихова операційний цикл характеризує загальний час, протягом якого фінансові ресурси омертвлені в запасах та дебіторської заборгованості [4, с. 34]. Інший вчений, О. Кононенко вважає, що «Операційний цикл – період повного обороту всієї суми оборотних активів, у процесі якого відбувається зміна окремих їх видів» [5, с. 59]. І. Бойчик [6, с. 258] вважає, що операційний цикл підприємств промисловості починається з витрачання готівкових коштів або отримання кредиту для фінансування покупки сировини. На базі сировини виробляється продукт, який потім реалізують, що відображається в обліку як збільшення дебіторської заборгованості. Коли надходить оплата, з'являються готівкові кошти, які потім використовуються для погашення комерційного кредиту або банківської позики або для замовлення нової сировини, можливо, за допомогою кредиту, починаючи таким чином новий виробничо-комерційний цикл. В свою чергу В. Бочаров дає таке визначення: «Операційний цикл – проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів (еквівалентів грошових коштів) від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг» [7, с. 132].

Враховуючи всі проаналізовані вище визначення операційного циклу можна узагальнити, що операційний цикл становить собою період повного обороту всієї суми оборотних активів, протягом якого відбувається зміна окремих їх видів.

Рух оборотних активів підприємства в процесі операційного циклу проходить чотири основних стадії, послідовно змінюючи свої форми.

На першій стадії грошові активи (у формі короткострокових фінансових вкладень) використовуються для придбання сировини та матеріалів, тобто вхідних матеріальних ресурсів.

На другій стадії останні в процесі безпосередньої виробничої діяльності перетворюються на запаси готової продукції.

На третій стадії запаси готової продукції реалізуються споживачам і до настання їх оплати перетворюються в дебіторську заборгованість.

На четвертій стадії дебіторська заборгованість знову трансформується в грошові активи, частина яких до їх виробничої потреби може зберігатися у формі високоліквідних короткострокових фінансових вкладень.

Отже, операційним циклом прийнято називати час від придбання товарно-матеріальних цінностей (витрачання грошових коштів на їх придбання), що використовуються для виробництва та обігу, до їх продажу в обмін на грошові кошти (їх еквіваленти) [8, с. 289]. До короткострокових слід відносити товарні та виробничі запаси, заборгованість покупців і замовників, цінні папери, (обертаються на фондовому ринку, якщо вони передбачаються до реалізації протягом 12 місяців з дати балансу). Грошові кошти (їх еквіваленти) завершують операційний цикл і готові до подальшого використання в будь-який час, тому вони відносяться до оборотних

короткострокових активів. Тривалість операційного циклу зумовлює величину запасів і дебіторської заборгованості.

Тривалість операційного циклу підприємства визначають тривалість обороту запасів підприємства та тривалість обороту дебіторської заборгованості. Динаміка товарних запасів і час обігу товарів складаються під впливом безлічі факторів. Вивчення характеру факторів та механізму їх впливу є необхідною передумовою для обґрунтованої оцінки стану запасів, планування їх розміру, розробки і прийняття конкретних заходів по їх регулюванню.

Основні (прямі) фактори впливу на операційний цикл підприємства наведені на рис. 1.

Найважливішими зовнішніми факторами, що визначають розмір запасів підприємства, є:

1. Співвідношення між попитом і пропозицією. В умовах, коли попит на окремі товари перевищує його пропозицію, товарообіг здійснюється з найменшими запасами. У міру збільшення пропозиції товарів і насиченню ринку спостерігається деяке уповільнення швидкості обігу товарів.

2. Рівномірність і стійкість споживання окремих товарів. Чим стабільніша і стійкіше попит споживачів на окремі товари, тим менше потреба у створенні товарних запасів на випадок непередбачених коливань попиту. Зовнішньою ознакою рівномірності споживання окремих товарів є показники середньоквадратичне відхилення і коефіцієнта варіації одноденного товарообігу від його середнього значення. Великий розмір коливань обсягів реалізації свідчить про імпульсивне, ажіотажне споживання або періодичний попит, вимагає відносно великих товарних запасів для продовження нормальної реалізації товарів і в критичні періоди підвищеного попиту.

3. Ритмічність виробництва окремих товарів. Виробництво та закупівля окремих споживчих товарів має сезонний характер. Це відноситься до овочів, цукру, круп, плодоовочевих консервів і т.д. У періоди сезону виробництва підприємства мають можливість придбання товарів у безпосередніх виробників за мінімальними цінами. Після завершення сезону основним постачальниками є різні торгові посередники, чії ціни значно вищі цін виробників. Закупівля окремих дефіцитних товарів після сезону може бути взагалі неможливою, що негативно впливатиме на асортимент товарів підприємства.

Наявність цього фактора (при наявності відповідної матеріально-технічної бази та грошових коштів) обумовлює необхідність і економічну зацікавленість підприємств у створенні товарних запасів сезонного зберігання.

4. Стан конкуренції на ринку товарних ресурсів. Чим вище ступінь конкуренції на ринку товарних ресурсів, тим більшу свободу у виборі постачальників, і поліпшення умов поставки, у підприємства. Узгодження умов поставки: періодичність, обсяги партій поставки, оновлюваності асортименту, можливість повернення недоброякісних або нереалізованих товарів істотно впливають на розмір товарних запасів підприємства [9, с.114].

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

5. Сумлінність постачальників з виконання договорів поставки товарних ресурсів, стан дисципліни поставок. Загальний менталітет постачальників, їх обов'язковість і сумлінність щодо виконання договорів поставки визначає потребу підприємства у створенні страхових товарних запасів. Чим сумлінніше постачальники підприємства, тим більш ритмічно і безперервно організовано їх власне виробництво, тим нижча ймовірність невиконання графіка заведення товарів, а відповідно, і потреба у створенні товарних запасів. Заслугує на увагу, в цьому відношенні, досвід Японії і США, прийнята в цих країнах система товарного забезпечення "точно в годину", яка дозволяє обмежити розмір товарних запасів підприємств представницьким асортиментним набором товарів.

Мінімізація розміру товарних запасів характерна для підприємств фірмової торгівлі, що входять до складу об'єднань з власним розподільчим центром. Передумовою цього є висока надійність постачальників, гарантованість своєчасної поставки товарів.

6. Рівень інфляційних очікувань. В умовах інфляційної економіки одним з спонукають мотивів створення запасів матеріальних резервів є захист оборотних коштів підприємства від інфляційного знецінення. Чим вище темпи інфляції, тим більше і зацікавленість підприємств в максимальному підвищенні розміру запасів, з метою захисту грошей від інфляції, і для отримання додаткового доходу від випереджаючого зростання цін на окремі товари в порівнянні із загальним темпом інфляції.

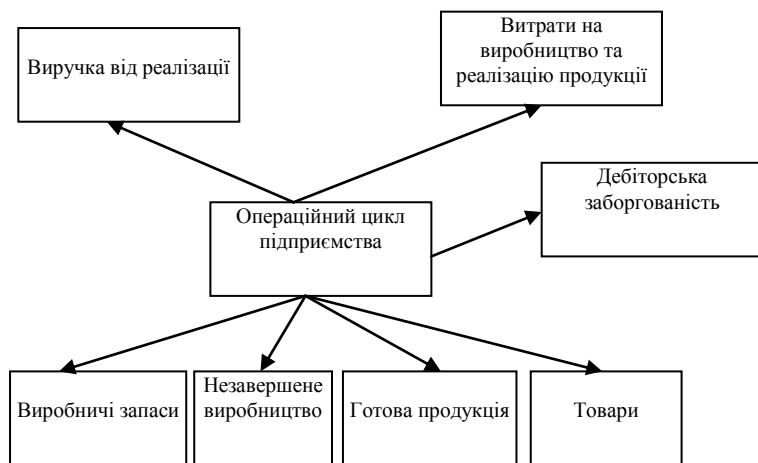

Рис. 1. Основні (прямі) фактори впливу на операційний цикл підприємства

Джерело: узагальнено автором за даними [12, с.56]

Розмір і оборотність товарних запасів визначається також внутрішніми факторами, які залежать від діяльності самого підприємства і визначаються стратегією і тактикою його діяльності.

До таких факторів належать:

1. Місце знаходження підприємства.
2. Обсяг товарообігу підприємства.
3. Спеціалізація підприємства і структура товарообігу.

4. Організація і частота завозу товарів.

5. Площа торгового залу і форма торговельного обслуговування.

6. Стан складського господарства.

7. Організацію комерційної роботи.

8. Фінансове становище підприємства.

Можливості застосування кожного способу формування товарних запасів і співвідношення між ними безпосередньо залежать від фінансового стану підприємства, його платоспроможності та фінансової стійкості, ступеня довіри до нього.

Чим стійкіше фінансове становище підприємства, тим більші можливості щодо формування товарних запасів воно має. Можна запропонувати такі класифікації факторів макросередовища, мезооточення та мікросередовища підприємства, які впливають на виникнення, величину, структуру та непогашення його заборгованості.

Фактори макросередовища підприємства доцільно об'єднати у дві групи – економічні та політико-правові фактори.

До економічних факторів можна віднести стан економіки в державі, рівень інфляції, розвиток кредитних відносин та кон'юнктура ринку кредитування, збалансованість товарної та грошової маси, обсяг ринку продукції підприємства та рівень його насиченості специфіку ринку сировинних ресурсів підприємства тощо.

До політико-правових факторів належать податкова система в державі та тип податкової політики, державна регуляторна політика у сфері оплати праці, державна політика у сфері соціального страхування, законодавчо-нормативне регулювання формування статутного капіталу, розподілу прибутку та виплати дивідендів, ефективність функціонування державних органів влади, політика влади щодо розвитку галузі тощо.

На фактори макросередовища підприємства його менеджмент впливати не може, а може лише пристосуватися до їхньої дії [10, с.225].

Фактори мезооточення (рис. 2.) підприємства об'єднано у три групи за суб'єктами цього оточення – фактори, пов'язані із взаємовідносинами із покупцями підприємства, його постачальниками, а також засновниками (акціонерами, учасниками). Ці фактори насамперед впливають на дебіторську та кредиторську заборгованість підприємства за товари, роботи, послуги, та на заборгованість із внутрішніх розрахунків [14, с.108].

Фактори мікросередовища підприємства поділено на п'ять груп – фінансово-майнові фактори, маркетингові фактори, виробничі фактори, кадрові фактори та фактори менеджменту. Ці фактори є повністю підконтрольні керівництву підприємства, тож їхній вплив може бути регульований ним.

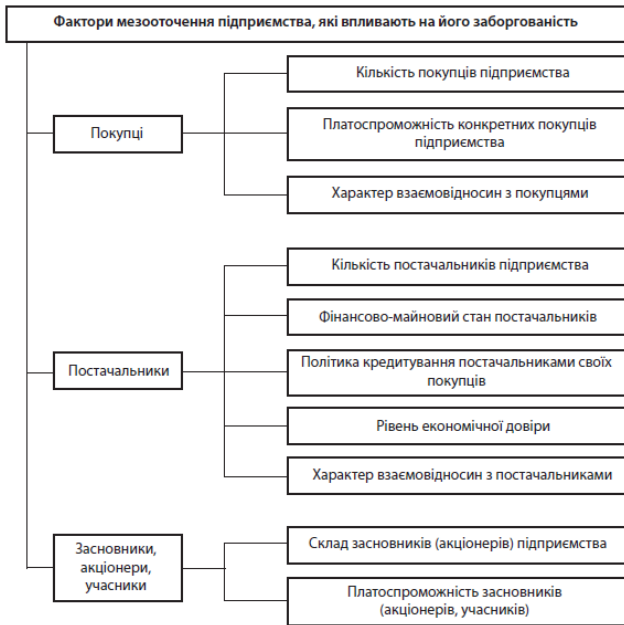

Рис. 2. Класифікація факторів мезооточення, які впливають на операційний цикл підприємства

Дослідження факторів впливу на операційний цикл підприємства з метою розроблення ефективних методів управління засвідчило доцільність їхнього поділу на три групи – фактори макросередовища підприємства, фактори його мезооточення та фактори мікросередовища. Така класифікація факторів дає змогу виокремити ті з них, на які менеджмент підприємства впливу не має (фактори макросередовища), фактори, на які менеджмент може впливати частково (фактори мезооточення) і фактори, повністю підконтрольні менеджменту підприємства (фактори мікросередовища).

За результатами проведеного аналізу наукових джерел та власних розробок автора, можна зробити наступні висновки:

1. Операційний цикл будь-якого підприємства є проміжком часу між придбанням запасів для здійснення операційної діяльності та отриманням коштів (еквівалентів грошових коштів) від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг.

2. З позиції управління операційний цикл має два важелі – це тривалість обороту запасів підприємства та його дебіторської заборгованості.

3. Встановлено, що основними, прямими факторами впливу на операційний цикл підприємства, які необхідно враховувати при управлінні їм, є: виручка від реалізації; витрати на виробництво та реалізацію продукції; дебіторська заборгованість; виробничі запаси; незавершене виробництво; готова продукція та товари.

4. Зовнішні фактори впливу на операційний цикл з метою управління доцільно ділити на три групи – фактори макросередовища підприємства, фактори його мезооточення (рис. 3) та фактори мікросередовища, які можна поділити на п'ять груп: фінансово-майнові, маркетингові, виробничі, кадрові фактори та фактори менеджменту.

Така класифікація факторів дає змогу відокремити з них, на які менеджмент підприємства впливу не

має (фактори макросередовища), фактори, на які менеджмент може впливати частково (фактори мезооточення) і фактори, повністю підконтрольні менеджменту підприємства (фактори мікросередовища). З метою підвищення ефективності управління фінансовими потоками підприємства необхідно виконати ряд умов, серед яких узгодити цілі підприємства з фінансовими можливостями; постійно здійснювати ефективне планування довгострокового та короткострокового напрямів розвитку підприємства; максимально забезпечити оптимізацію грошових потоків та їх ефективне бюджетування; постійно проводити контроль за розподілом грошових коштів; формувати резервні джерела фінансування.

Проведене дослідження показало, що ефективне управління операційним циклом є вкрай важливим елементом фінансової стабільності підприємства і допомагає вирішити головне завдання для підвищення ефективності управління грошовими потоками – забезпечення платоспроможності підприємства.

Перспективними подальшими дослідженнями у цій сфері є детальне вивчення напрямків вдосконалення інформаційного та організаційно-економічного забезпечення управління операційним циклом.

Список використаних джерел

- Швидка О.П. Роль оборотного капіталу в забезпеченні прибутковості підприємства / О. П. Швидка // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. – 2013. – № 2. – С. 39-43. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkei_2013_2_9.pdf
- Марченко О.І. Фінансові аспекти ділової активності / О.І. Марченко // Фінанси України. – 2007. – №5. – С.136- 143.
- Ковалёв В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалёв. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 768 с.
- Фатыхов Р.Р. Сравнительный анализ основных подходов к оценке деловой активности предприятия [Текст] / Р.Р. Фатыхов // Вестник Казанского государственного финансово-экономического института. – 2009. – №1. – С. 33-38.
- Кононенко О. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко. – Х.: Фактор, 2003. – 148 с.
- Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. – Вид. 2-е, доп., перероб. – К.: Атіка, 2007. – 528 с.
- Бочаров В.В. Финансовый анализ. – СПб.: Питер, 2001. – 240 с.
- Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент. – СПб.: Институт «Экономическая школа», 2004. – 669 с.
- Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник для вузів / Г.О.Крамаренко, О.Є. Чорна. – 2-ге видання. – К.: ЦУЛ, 2010. – 520 с.
- Пшинько А.Н. Эффектообразующие факторы в логистической системе, влияющие на стратегию управления материальными запасами предприятия [Электронный ресурс] / А. Н. Пшинько, С. А. Корецкая, В. А. Чеботенко // Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту

імені академіка В. Лазаряна. – 2005. – Вип. 6. – С. 224-228. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdnuzt_2005_6_44.pdf

11. Сюліна С.П. Актуальные вопросы анализа деловой активности / С.П. Сюліна // Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева. – 2010. – № 20. – С. 103-109.

12. Кузнецова С.А. Фінансовий менеджмент: у схемах і таблицях : навч. посіб. / С.А. Кузнецова ; Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля. – Дніпропетровськ, 2011. – 180 с.

References

1. Shvydka O. P. (2013). Rol' oborotnogo kapitalu v zabezpechenni prybutkovosti pidpryjemstva [The role of working capital to ensure profitability]. Visnyk Kryvoriz'kogo ekonomichnogo instytutu KNU [Journal of Kryvyi Rih Institute of Economics]. Vol 2, pp. 39-43. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkei_2013_2_9.pdf

2. Marchenko O. I. (2007). Finansovi aspekty dilovoi' aktyvnosti [Financial aspects of business activity]. Finansy Ukrainy – Vol. 5, pp.136- 143.

3. Kovaljov V. V. (2006). Vvedenie v finansovyj menedzhment [Introduction to financial management]. Moskva: *Finansy i statistika - Finance and Statistics*, 768p.

4. Fatyhov R. R. (2009). Sravnitel'nyj analiz osnovnyh podhodov k ocenke delovoj aktivnosti predpriyatija [Comparative analysis of the main approaches to assessing the business activity of an enterprise]. Vestnik Kazanskogo gosudarstvennogo finansovo-jekonomicheskogo instituta [Bulletin of the Kazan State Financial and Economic Institute]. Vol. 1, pp. 33-38.

5. Kononenko O. (2003). Analiz finansovoi' zvitnosti [Financial Statement Analysis]. H.: Faktor, 2003, 148 p.

6. Bojchuk I. M. (2007). Ekonomika pidpryjemstva [Enterprise Economics]. Vyd. 2-e, dop., pererob. Kyiv: Atika, 528 p.

7. Bocharov V.V. (2001). Finansovyj analiz [Financial analysis]. SPb.: Piter, 240 p.

8. Brighem Ju., Gapenski L. (2004). Finansovyj menedzhment. – SPb.: Institut «Jekonomicheskaja shkola», 2004. – 669 p.

9. Kramarenko G. O., Chorna O. Je. (2010). Finansovyj menedzhment [Financial management]. Kyiv.: CUL, 520 p.

10. Pshin'ko A. N., Koreckaja S. A., Chebotenko V. A. (2005). Jeffektoobrazujushhie faktory v logisticheskoy sisteme, vlijajushhie na strategiju upravlenija material'nymi zapasami predpriyatija [Effektoobrazujushchie factors in the logistical system, influencing strategy of management of material stocks of the enterprise]. Visnik Dnipropetrovsk'nogo nacional'nogo universitetu zaliznichnogo transportu imeni akademika V. Lazarjana [Visnik Dnipropetrovsk National University of the Hall of Transportation of the Academy of Sciences V. Lazaryan]. Vol. 6, pp. 224-228. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vdnuzt_2005_6_44.pdf

11. Sjulina S. P. (2010). Aktual'nye voprosy analiza delovoj aktivnosti [Topical issues of business activity analysis]. Vestnik Volzhskogo universiteta im. V.N. Tatisheva [Bulletin of the Volzhsky University named after V.N. Tatisheva]. Vol. 20, pp. 103-109.

12. Kuznecova S. A. (2011). Finansovyj menedzhment: u shemah i tablycjah [Financial management: in charts and tables]. Vistnyk Dnipropetr. un-t im. A. Nobelja [Bulletin of the Dnipropetrovsk. University of them. Alfred Nobel]. 180 p.

УДК 657.421.3

Д. Илликов

магистр кафедры менеджмента и маркетинга

Киевский национальный лингвистический университет, Киев

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И УПРАВЛЕНИЯ ДЕЛОВОЙ РЕПУТАЦИЕЙ ОРГАНИЗАЦИИ

В научной статье исследованы процессы формирования деловой репутации организации, факторы влияния на этот процесс и взаимодействие еёлагаемых. Было также проанализировано использование определённых инструментов интернет-маркетинга, которые способствуют формированию таких видов репутации как положительной и отрицательной.

Ключевые слова: PR, деловая репутация, инструменты интернет-маркетинга, отрицательная репутация, положительная репутация, чёрный пиар.

Illikov D. FEATURES OF FORMATION AND MANAGEMENT OF BUSINESS REPUTATION

The scientific article is devoted to the process of forming the business reputation of the organization, the factors of influence on this process and its interaction terms. It has also analyzed the usage of Internet marketing tools which promotes the formation of such kinds of reputation as positive and negative.

Key words: black PR, goodwill, internet marketing tools, negative reputation, positive reputation, PR.